

Nr 124.

Av herrar **Holmberg** och **Linderot**, angående vissa riktlinjer för en utredning i försvarsfrågan.

Värdet av nationell oavhängighet för folken har under de senaste åren klart framträtt för alla. Lika klart framstår också, att imperialism och fascism äro fiender till nationell självbestämmanderätt för alla folk, som stå i vägen för deras intressen. Viljan att värna den nationella friheten har tagit sig starka och levande uttryck inom hela vårt folk, inte minst hos de arbetande massorna, som fåligt burit beredskapens tunga börda och även i fortsättningen äro beredda till de offer, som försvaret av vårt lands frihet kräver.

Vi äro anhängare av och verka för en utveckling av det mellanfolkliga samarbetet i riktning mot skapandet av en internationell rättsordning, som kan säkra freden i världen och för alltid göra slut på krigen. Då vi emellertid icke för närvarande kunna se några påtagliga utsikter till att en sådan rättsordning skall komma till stånd inom överskådlig tid, måste vi fastställa, att ett effektivt försvar av den nationella friheten efter det pågående kriget, liksom nu, näppeligen är möjligt utan militära maktmedel såsom stöd för en i folkets intresse förd utrikespolitik.

Den under kriget uppbyggda försvarsorganisationen innebär väsentliga förbättringar och effektivisering men utnyttjar ej effektivt vårt lands *hela* värnkraft. I betydande mån är detta att återföra till konstruktiva brister i vårt försvarssystem.

Finansplanen för nu gällande försvarsorganisation utlöper med budgetåret 1946/1947. Det torde rimligtvis kunna förutsättas att det akuta krigstillståndet i Europa vid denna tidpunkt upphört, varför tiden då bör vara lämpad att genomföra en omläggning av vår nuvarande försvarsorganisation till en ny, som inom ramen för de kostnader landet lämpligen bör bära bättre än den nuvarande tillvaratar folkets och landets resurser. Då en sådan ny försvarsordning enligt vår uppfattning måste innebära en genomgripande omläggning av nuvarande system, anse vi att den av statsrådet och chefen för försvarsdepartementet förebådade utredningen bör vara obunden av nuvarande organisation och kostnadsram, omfatta försvaret i dess helhet samt i möjligaste mån söka tillvarataga alla erfarenheter från det pågående kriget i den mån de äro tillämpliga på ett land med Sveriges resurser och läge. Utredningen bör bedrivas med utnyttjande av den högsta militära ledningens sakkunskap.

Utredningen måste enligt vår uppfattning erhålla klart och tydligt direktiv att söka skapa en försvarsmakt, som *inom ramen för vårt folks bärkraft och vårt lands materiella resurser ger största möjliga effektivitet, ej avses för aggressiva syften och ej kan utnyttjas av en minoritet mot folket självt.*

Ett huvudvillkor för ett effektivt försvar är en enhetlig militär ledning. Det operativa förberedelsearbetet i fred och den operativa ledningen i krig måste för samtliga försvarskrafter gemensamt utövas av en överbefälhavare. Detta berör däremot icke personalutbildningen samt utvecklingen av stridsmedel och taktik inom flotta och flyg, vilka uppgifter alltjämt torde böra organiseras försvarsgrensvis. I samband med centraliseringen av den högsta ledningen torde böra undersökas, huruvida ej den nuvarande organisationen med regionala chefer för ledningen av lokalförsvär, mobilisering och liknande uppgifter kan göras gemensam för armé, marin och flyg.

En större specialisering av försvarets personal med genomförd åtskillnad framför allt inom förbanden av utbildnings- och förvaltningstjänsten torde böra genomföras för att avlasta den militära personalen — inte minst förbandscheferna — från största möjliga del av åtminstone de rutinemässiga förvaltnings- och expeditiönsärendena. De på detta område redan genomförda utredningarna (statens sakrevision, militära expeditionstjänsteutredningen) torde kunna komma till användning.

Den i ett modernt krig allt viktigare försörjningstjänstens effektiva ordnande bör särskilt undersökas. Nuvarande organisation för detta ändamål, med ett flertal olika truppslag med olika utbildning och ledning och med delvis likartade uppgifter kan visserligen förklaras av att den undan för undan påbyggts efter nya behov, men torde ej motsvara moderna anspråk på effektivitet. Det bör övervägas om ej i överensstämmelse med vad överbefälhavaren antytt i ett nyligen avlämnat remissutlåtande ett enhetligt truppslag, underhållstrupper för reparations-, träng-, intendentur- och liknande tjänst, borde inrättas inom armén.

Icke mindre viktig än en god organisation är för ett effektivt försvar en tillräcklig och skicklig befälskader. I syfte att erhålla en sådan och kunna praktiskt förverkliga den redan accepterade tanken att göra hela den årliga värnpliktskontingenten till rekryteringsbas för officerskåren torde man böra slopa kravet på studentexamen. I stället böra genom en objektiv granskning av det kunskapsmått, som är nödvändigt för officerstjänst, bestämda fordringar i detta avseende fastställas och möjlighet beredas envar för officersutbildning lämplig värnpliktig med normal folkskolekompetens att i försvarets skolor inhämta de kunskaper, som krävas för att uppfylla fordringarna.

Den på detta sätt skapade officerskadern torde ej kunna bli för omfattande. De för tjänstgöring som officer på stat mest lämpade böra ifrågakomma härför, medan de övriga böra utgöra en reservkader för krigstillfälle. Det bör även i detta sammanhang framhållas, att det i och för sig

knappast torde vara ur landets synpunkt en nackdel om officersutbildning sker av flera än som erfordras för en tillräcklig officerskader. Dels torde denna utbildning, riktigt lagd, vara värdefull även i det civila livet, dels kan man på så sätt erhålla kvalificerade krafter som befäl inom hemvärn, för ledarbefattningar inom civilförsvaret o. s. v. I anslutning härtill borde undersökas om den nuvarande uppdelningen i reservofficerare och värnpliktiga officerare med i huvudsak samma utbildning icke kan slopas.

Då våra personella resurser med hänsyn till det totala krigets krav måste betraktas som små, är det så mycket nödvändigare att vi genom en tekniskt högstående, effektiv och fullständig utrustning höja vårt försvars slagkraft. Vårt näringslivs och våra vetenskapliga institutioners resurser till forskning och nykonstruktion måste ständigt vara mobiliserade till nyskapande arbete på krigsmaterielområdet. Det bör undersökas i vad mån av föregående års riksdag beslutad organisation för forskningens ledning i en ny försvarsorganisation behöver utbyggas eller förändras, liksom hur det vidare arbetet på det militärtekniska området i övrigt samt på taktiska och liknande militära områden bör ledas och sammanhållas. Detta utvecklingsarbete får emellertid ej leda till införande av ständigt nya modeller av vapen o. dyl., vilket är till förfång för utbildningen, splittrar våra produktiva resurser och hindrar uppläggande av serie- och masstillverkning. Modeller och typer böra fastställas för viss tidsperiod och ersättas av nya, först då ny modell eller typ i grunden utprovats och tillverkning i industriell skala kan ske.

Utrustnings-, materiel- och förvaltningsärenden böra ej handläggas av ett flertal olika, mer eller mindre sidoordnade myndigheter. Den av 1943 års riksdag beslutade centraliseringen av anskaffnings-, planerings- och en hel del tekniska ärenden rörande försvarets materiel synes ej, även bortsett från att riksdagens beslut hittills endast i viss utsträckning genomförts, ha inneburit en tillräckligt konsekvent organisation för centraliseringen, utan i betydlig utsträckning medfört en ytterligare uppdelning av liknande uppgifter. Det torde därför böra undersökas om ej på detta liksom på närstående områden ett skapande av enhetliga försvarsförvaltningar i stället för försvarsgrensförvaltningar vore möjligt, på samma sätt som skett beträffande sjukvårds- och civilförvaltningen. Även torde i detta sammanhang böra undersökas om ej rationaliseringar och besparingar kunna ernås utan eftersättande av försvarets krav genom att i större utsträckning än hittills skett sammanföra vissa civilt betonade, mera industriella uppgifter på materielanskaffningens, tillverkningens och byggandets områden med motsvarande uppgifter inom statsförvaltningen i övrigt.

Med hänsyn till våra ekonomiska och industriella resurser torde det vidare vara nödvändigt att i princip taga ställning till vissa frågor beträffande försvarskrafternas utrustning. Sålunda synes koncentration på enhetlig effektiv infanteribeväpning, pansarförstörelsvapen, minutrustning, luftvärn,

lätttrörliga artilleripjäser, lätta sjöstridskrafter, jaktflyg, enhetliga och mångsidigt användbara motorfordon o. s. v. vara det mest ändamålsenliga.

En stor del av den materiel varmed försvarsmakten utrustas blir under ett krig förbrukad eller förstörd. Det är därför nödvändigt att sörja för att ersättning för förbrukningen skapas i första hand därigenom att krigsindustrin planlägges. Man torde därvid böra undersöka huruvida den privata industrien vid krigsfall kan tagas i anspråk under former som undanröja privatintresset i krigsmaterielproduktionen. I detta sammanhang vore det säkerligen av betydelse att undersöka omfattningen av de verkliga kapitalinvesteringar, som i form av direkta tillskott, överpriser, engångshyror, skattelättnader o. d. gjorts av staten i olika privata industrier i samband med krigsproduktionen.

Emellertid torde ersättningen av förbrukad materiel endast i viss utsträckning kunna bygga på nytillverkning. Av sådan råmateriel, som ej finns inom landet, av sådana produkter, där produktionsapparat ej finnes eller för ekonomiskt försvarbara uppoffringar ej kan skapas, måste i fredstid förråd anskaffas och lagras.

Våra gränsers stora längd i förhållande till befolkningsnumerären och den moderna krigsteknikens stora möjligheter nödvändiggöra, att varje fullt vapenför tages i anspråk för aktiva stridsuppgifter. Övriga, män såväl som kvinnor, måste mobiliseras för upprätthållande av nödvändig försörjningsproduktion, civilförsvarsuppgifter och sådana uppgifter inom de militära organen, för vilka ej egentlig krigstjänstduglighet erfordras. Härvid kan man, om varje man och kvinna skall komma på sin rätta plats, icke bygga på frivillighet utan på plikt: värnplikt, civilförsvarsplikt, plikt att utföra nödvändiga arbeten för försvaret eller försörjningen samt, sist men icke minst, plikt för industriens, jordens och transportmedlens ägare att ställa sina resurser till försvarets förfogande.

Erfarenheterna från det nu pågående kriget ha bl. a. visat vilket utomordentligt vapen mot en angripare och ockupant en effektiv partisanrörelse är. I vårt land ha vi redan i hemvärdet en grund att bygga på. Värnplikt till hemvärdet bör dock införas, en fullgod beväpning och utrustning anskaffas, välutbildat och för ändamålet specialutbildat befäl organiseras och hemvärdet fast inordnas i försvarsledningen. För att möjliggöra en snabb mobilisering och utgöra en effektiv beredskap mot oväntade angrepp bör varje man i hemvärdet själv förvara sin utrustning och beväpning.

Hemvärdets utvidgning, organisation och ledning måste göras till föremål för särskild utredning. I samband därmed torde böra prövas huruvida icke beteckningen »hemvärn», som lätt förväxlas med »hemskydd», lämpligen kan utbytas mot »hemortsförsvaret» eller »lokalförsvaret».

Med kravet på tjänstgöringsplikt för alla för försvaret tillgängliga män och kvinnor följer också att halvprivata och frivilliga försvarsorganisationer av olika slag kunna försvinna. En undersökning av förefintliga organisatio-

ners berättigande eller nödvändighet bör även ingå i en försvarsutrednings uppgift. Dylika organisationer, som bedömas nödvändiga eller lämpliga för försvaret, skola fast inordnas i detta och ställas under dess kontroll; sådana som ej äro nödvändiga böra upphöra och deras medlemmar tagas i anspråk på annat sätt.

För att stärka och upprätthålla en fast disciplin inom krigsmakten måste bl. a. manskapets initiativ och verksamhetslust tillvaratagas. Vid förläggningarna böra materiella förutsättningar skapas för ett fritidsliv värdigt vårt lands kulturella standard. Den nu rådande faktiska isoleringen mellan officerare och manskap utom tjänsten å ena sidan samt officerskårens isolering från samhällslivet i övrigt bör brytas. Manskapets kommendering till förströelse måste ersättas med befälets kamratliga vägledning och manskapets egna initiativ befrämjas.

De av oss här ovan antydda riktlinjerna för vårt försvars uppbyggnad, verksamhet och ställning förutsätta såsom självfallet att vårt lands krigsmakt icke skall tagas i anspråk för aggressiva eller imperialistiska syften utan enbart tjäna försvaret av den nationella friheten.

Med hänvisning till vad ovan sagts föreslås,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att för den av statsrådet och chefen för försvarsdepartementet förebådade utredningen i försvarsfrågan direktiv måtte utfärdas med hänsyn tagen till de i denna motion framförda synpunkterna.

Stockholm i januari 1945.

Nils Holmberg.

Sven Linderot.